

TABIY GAZ

Toshqulov Lazizbek Murod o'g'li

Toshkent Davlat Texnika Universiteti Olmaliq Filiali

***Annotatsiya:** Ushbu maqoladan tabiiy gaz haqida malumot berilgan. Tabiiy gaz. Tabiiy gaz sanoati yildan-yilga rivojlanib bormoqda. Qidirib topilgan Ustyurt, Buxoro—Xiva, Janubi-g'arbiy Hisor, Surxondaryo va Farg'ona mintaqalaridagi gaz konlaridagi gazning hajmi 2 trillion kubometrغا ega.*

***Kalit so'zi:** Polietilen, polivinilxlorid, karbamid-mochevina Elektrokimyo kombinatlarda asetilen, formaldegidga, nitron tolasi.*

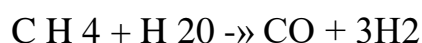
Respublikamizda ikkita gazni qayta ishlaydigan Sho'rtan va Muborak zavodlari ishlab turibdi. Gazdan polimer materiallar — polietilen, polivinilxlorid, nitril akril kislota va undan nitron tolasi olish mumkin. O'zbekistonda gaz sanoatining rivojlanishi juda ko'p shahar va qishloqlarni gazlashtirish, o'nlab sanoat korxonalarini gazga ko'chirish, bir necha yirik issiqlik elektr stansiyalarini qurish imkonini berdi. O'zbekiston gazi gaz quvurlari orqali qo'shni Qozog'iston, Tojikiston, Qirg'iziston respublikalariga va boshqa MDH davlatlariga yetkazib berilmoqda. Tabiiy gazning 94—98 % ini metan, 2—6 % ini etan, propan va butan tashkil etadi. U eng yaxshi yoqilg'i, to'liq yonadi va juda katta issiqlik beradi (45,990—51,170 kJ/kg). $C_4H_{10} + 2O_2 \rightarrow 4CO_2 + 2H_2O + Q$. Tabiiy gaz sanoati yildan-yilga rivojlanib bormoqda. Qidirib topilgan Ustyurt, Buxoro—Xiva, Janubi-g'arbiy Hisor, Surxondaryo va Farg'ona mintaqalaridagi gaz konlaridagi gazning hajmi 2 trillion kubometrغا ega. Respublikamizda ikkita gazni qayta ishlaydigan Sho'rtan va Muborak zavodlari ishlab turibdi. Gazdan polimer materiallar — polietilen, polivinilxlorid, nitril akril kislota va undan nitron tolasi olish mumkin.

O'zbekistonda gaz sanoatining rivojlanishi juda ko'p shahar va qishloqlarni gazlashtirish, o'nlab sanoat korxonalarini gazga ko'chirish, bir necha yirik issiqlik

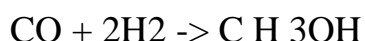
elektr stansiyalarini qurish imkonini berdi. O'zbekiston gazi gaz quvurlari orqali qo'shni Qozog'iston, Tojikiston, Qirg'iziston Respublikalariga va boshqa MDH davlatlariga yetkazib berilmoqda. Tabiiy gazning 94—98 % ini metan, 2—6 % ini etan, propan va butan tashkil etadi. U eng yaxshi yoqilg'i, to'liq yonadi va juda katta issiqlik beradi

Elektrokimyokombinatlarda asetilendan sirka aldegid, benzol, sirka kislota, etil spirt, kauchuk va boshqa moddalar, vodoroddan esa ammiak, nitrat kislota, kaliy, natriy va ammoniy selitralar olinadi. Metanni suv bilan 800 °C gacha qizdirib is gazi va vodorod olinadi. Bu aralashma sintez gaz deyiladi:

Sanoatda metil spirt sintez gazdan olinadi:

Formaldegidga fenol ta'sir ettirib, fenol-fomialdegid smola hosil qilinadi. Bu smoladan polimer materiallar olishda foydalaniladi. Tabiiy gazdan Navoiy va Chirchiq elektrokimyokombinatlarida qishloq xo'jaligi uchun eng zarur bo'lgan organik o'g'itlar (karbamid-mochevina) olinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari, T., «O'zbekiston», 1997.
2. Ар темекко А.И. Органическая химия. М., «Высшая школа», 1987.
3. Abdusamatov A. Organikximiya. T., «Mehnat», 1987.
4. Abdusamatov A., Ziyayev R., Obidov U., O'g'itov A. Organik kimyodan amaliy mashqlar. T., «O'zbekiston», 1996.
5. Abdusamatov A., Ziyayev R., Akbarov B. Kimyodan testli savol va masalalar. T., «O'qituvchi», 1998.
6. Ahmedov Q.N., Aliyev N.A. Geteroxalqalibirikmalar kimyosi, T., «Mirzo

Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti» bosmaxonasi, 2002.